

Kohtupidamine kui lingvistiline probleem

Urmas Sutrop

Urmas.Sutrop@eki.ee

Kohtunike foorumil Tartus, 30.05.2013

KAVA

- Mis on kohtulingvistika
- Riigikeele küsimuse ajaloost
- Näiteid Eesti Keele Instituudi tööst

Language Log, 7. veebruar 2013

- Tekst pärineb ÜRO Damaki põgenike ametist Kagu-Nepaalis.
- Kirjas kasutatakse ladina ja mingit lõuna hiina silbilist tähestikku.
- Arusaadavad sõnad on [hävituslennuk] **MIG 21** ja [filosoof] **Spinoza**.
- Eksperdid ei ole naissoost põgeniku kõne ja tema kirjutiste abil suutnud tuvastada ei tema päritolu ega keelt, mida ta kõneleb.

Mis on kohtulingvistika

- Kohtu keelsus
- Keeleküsimused kohtus

Kohtu keelsus

- Mis keeles on seadused
- Mis keeles peetakse kohut
- Aga kaugemalt ka küsimus, mis keeles saab teha hädaabikõnet
(Eesti kurtidel võimalik saata SMS, kui nad on eelnevalt registreerunud süsteemis.)

Keeleküsimused kohtus

- Keelelised tõendid
  - Suuline kõne
  - Kirjalikud tekstid

Suuline kõne

- Kõneleja tuvastus (nt telefonikõnes), kas hääle akustiliste omaduste või kõnes sisalduva info põhjal
- Sisu analüüs
- Siis kuulub ka transkriptsiooni vastavus suulisele kõnele

Põhiseadus

- **§ 6.** Eesti riigikeel on eesti keel.
- **§ 21.** Igaühele, kellelt on võetud vabadus, teatatakse viivitamatult talle arusaadavas keeles ja viisil vabaduse võtmise põhjus ja tema õigused ... Kohtu otsus teatatakse vahistatule viivitamatult talle arusaadavas keeles ja viisil.
- **§ 52.** ... Võõrkeelte, sealhulgas vähemusrahvuste keelte kasutamise ... kohtu- ja kohtueelses menetluses sätestab seadus

Kohtute seadus

- **§ 5. Kohtu töökeel**
- (1) Kohtumenetlus ja asjaajamine kohtus toimuvad eesti keeles.
- (2) Muu keele kasutamine kohtumenetluses sätestatakse kohtumenetluse seadustes.

Kriminaalmenetluse seadustik

- **§ 10. Kriminaalmenetluse keel**
- (1) Kriminaalmenetluse keel on eesti keel. Kriminaalmenetlus võib menetleja, menetlusosaliste ja kohtumenetluse poolte nõusolekul toimuda ka muus keeles, kui nad seda valdavad.
- (2) Menetlusosalisele ja kohtumenetluse poolele, kes ei valda eesti keelt, tagatakse tõlgi abi.
- (3) Kõik dokumendid, mille lisamist kriminaal- ja kohtutoimikusse taotletakse, peavad olema eestikeelsed või tõlgitud eesti keelde. Urimisasutuse ja prokuratuuri poolt lõpetatud kriminaalasjades olevad muus keeles koostatud dokumendid tõlgitakse eesti keelde prokuratuuri korraldusel või menetlusosalise taotlusel.
[\[RT I, 23.02.2011, 1](#) - jõust. 01.09.2011]
- (4) Kohtumenetluse poole taotlusel võib kohtuistungis protokollile kanda ka teksti, mis ei ole eestikeelne. Sellisel juhul lisatakse protokollile teksti tõlge eesti keelde.
- (5) Kui süüdistatav ei valda eesti keelt, edastatakse talle süüdistusakti tekst tõlgituna emakeelde või keelde, mida ta valdab.

Mõni probleem seoses kohtu keelsusega

- Juriidilisest keelest ei saa ka emakeele kõneleja enamasti aru.
- Ammugi siis need, kellele tagatakse tõlge, nt pagulased.
- Kõige suuremad probleemid on kohtusaalis eksootiliste keeltega.
- Inimõiguste keskuse andmetel on meie kohtutes tõlkimiseks kasutatud isegi Googli tõlkemasinat; ei tõlgita kõike jne.
- Samas meil ei olegi ja ei saagi olla kõigi maailma keelte oskajaid.

Meie keelepoliitika alus

- 1919. a EV valitsemise ajutine kord =
3. eelkonstitutsioon
  - § 3. Eesti vabariigi riigikeeleks on Eesti keel.
- 1920. a PS § 5. Eesti vabariigi riigikeeleks on Eesti keel
- 1934. a PS § 5. Eesti vabariigi riigikeeleks on Eesti keel
- 1934. a KS § 1. Eesti Vabariigi riigikeeleks on eesti keel
- 1938. a PS § 5. Eesti riigikeeleks on eesti keel.
- 1992. a PS § 6. Eesti riigikeel on eesti keel.
- 1995. a KS § 1 (1). Eesti riigikeel on eesti keel.
- 2010/11 a KS § 3 (1). Eesti riigikeel on eesti keel.

Kust see tuleb?

- 1906. aasta Venemaa Keisririigi (Impeeriumi) esimene põhiseadus:

§ 3. Wene keel on üleriikline keel ja on seaduslik maawäes, merewäes ja kõigis riigi ja avalikkudes asutustes. Kohalikkude keelte ja murrakute tarwitamise riigi ja avalikkudes asutustes määravad iseäralised seadused kindlaks.

Rara

- Meie tähelepanu keeleküsimumustele on Euroopa ja kogu maailma taustal tähelepanuväärne
- Tuleneb otse 1. Vene riigi põhiseadusest

Näiteid Eesti Keele Instituudi tööst

- Eesti Keele Instituut teeb kohtutele ekspertiise ainult kohtumääruse alusel.
- Vastasel korral võiks kumbki pool tellida oma ekspertiisi.

Probleeme

- Probleemiks on kujunenud see, et instituudi keeleeksperdid ei taha ekspertiise teha, kuna nende kogemus kohtusaalist on äärmiselt negatiivne.
- Nad ei pea ennast kurjategijateks, aga pärast riskküsitlust tunnevad nad, et nad on tõelised kurjategijad.
- Ilmselt see ongi ühe poole eesmärk, et edaspidi ekspertiise ei tehtaks.

Näiteid

- Taotletakse sõnade maffia ja maffiooso tähenduse selgitamist, kuna kellelegi tundub, et nende sõnadega on tema au ja väarikust teotatud.
- Kas mingis artiklis on eranditult informatiivsed väited või kajastub seal ka autori suhtumine sündmusesse?

Jätkub

- Ühisautorluse tuvastamine: kas tekstis esineb autoritele iseloomulikke ja ainuomaseid väljendeid
- Rongaemast ja abielulõhkujast. Kaitsja kiri instituudile: „Instituudist saabunud vastus on subjektiivne ning väär ja ei vasta KrMK nõuetele, et olla tõend kriminaalprotsessi mõistes“.

Jätkub

- Mida tähendavad sõnad „halb“ ja „kuulsus“ ning kokku „halb kuulsus“?
- Kas sõnal „määrimine“ on igapäevases kasutuses välja kujunenud tähendus, mis iseloomustab või kirjeldab isikutevahelisi (varalisi) suhteid. Kas sellest tähendusest võib järelduda, et keegi nagu oleks võtnud või vahendanud altkäemaksu?

- Mida eesti keeles tähendab sõna „jobu“, kas sõnapaaril „vana jobu“ on mingi eriline tähendus?
- Mis tähenduses esinevad ühes artiklis väljendid „kokkukühveldamine“, „mahitamine“ ja „kantpead“?
- Kas vaidlusaluse teksti kolmandas lõigus tuleb kolmel korral esineva sõna „ta“ all mõista ühte isikut või kahte isikut?

- Kas teise veeru esimeses lauses on esile toodud ja rõhutatud „nõukogudeaegset siseministeeriumi staaži“ või „pikaajalist juristi staaži“?
- Mida mõeldakse väljendi „riulifirma“ all igapäevases kõne- ja keelepruugis? Kas „firma juhtkonna“ all on mõeldud midagi muud kui selle väljendi tavatähendus?

- Mis on terminite „luure“ ja „sovinism“ [NB! s] filoloogiline tähendus ja kas need on halvustava (negatiivse) tähendusega?
- Instituudil on olnud ka vajadus tõlkida grammatiliselt vigases eesti keeles kirju „keeleliselt õigesti“ eesti keelde.

- Kas sõnade „maksma“ ja „toetama“ tähendusel on erinevus? Kui nende tähendus on erinev, siis kuidas see mõjutab kokkuleppe lausete või punktide n ja m sisu?
- Keelespetsialisti kaasamine on vajalik saamaks teada sõna „Tibla“ tähendust.
- Mis võib tähendada sõna „purunemine“ ühe kindlustusfirma poolt kinnitatud „Klaasikindlustse tingimused“ kontekstis?

- Palutakse selgitada mõistet „päritolu“. Kas see on 1) koht, kust isik on pärit või 2) kust sugukonnast, vanematest, perekonnast isik on pärit või 3) sobivad mõlemad variandid?
- Mida tähendavad lepingu punktid? Kas lause tähendab, et hüpoteegiga on tagatud kõik hüpoteegipidaja nõuded kellegi vastu, sealhulgas olemasolevad ja tulevikus tekkivad nõuded?

- Kas sõna „eterniit“ on eesti keeles üldkeelne sõna või on see kaubamärk?
- Kas meil tohib poe nimeks võtta Alkopood kuna alko on Soomes registreeritud kaubamärk või on alko Alkopoes lühenenud alkoholist?
- Kas dokument on ikka koostatud 1940. aastal?

- Kas vanglast kohtunikule saadetud kirjas olev lause „**lasen plita õkku**“ võib olla ähvardus?

Väga suur töö

- Instituudi kõige suurem kohtulingvistiline ekspertiis on seotud ühe kakskeelse sõnaraamatu analüüsiga.
- Kirjastus TEA kaebas kohtusse firma Festart ja süüdistas viimast sõnaraamatu varguses.
- Vt. Langemets ja Voll „Sõnaraamatu kohtulingvistiline analüüs: Eesti pretsedent“. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat nr 4, 67-86

Kokkuvõtteks

- Eesti Keele Instituut on pidanud anda ekspertiisi selle kohta,
  - kas mingi väljend on solvav,
  - kuidas tõlgendada dokumentides mingit väljendit/sõna/konstruktsiooni,
  - samuti kaubamärkide ning
  - autorsuse küsimustes.